

VII. DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

-GENÇLİĞE YÖNELİK YAYINCILIK-

(19-21 NİSAN 2019 / İSTANBUL)

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 1723
İLMİ ESERLER - 248

Genel Koordinatör
Prof. Dr. Huriye MARTI

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Koordinasyon
Bünyamin KAHRAMAN

Tashih
Ramazan ÖZALPDEMİR

Grafik
Ahmet Hilmi ÇUHADAR

Baskı
TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAY. MAT. TİC. İŞL.
Ostim OSB Mah. 1256 Cad. No:11 Yenimahalle/ANKARA
Tel.: 0312 354 91 31 (pbx) Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

1. Baskı, Ankara - 2019

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 25.09.2019/40

2019-06-Y-0003-1723
ISBN: 978-605-7730-95-4
Sertifika No:12930

© T.C. Cumhurbaşkanlığı
Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Gençliğin İnanç Problemleri Bağlamında Dini Yayıncılık: Tespit ve Öneriler

Dr. Fatih KURT
Diyanet İşleri Başkanlığı
Dini Yayınlar Genel Müdürü

GİRİŞ

İnsan hayatının doğumdan ölüme kadarki sürecinde şüphesiz çeşitli evreler söz konusudur. Çocukluk, gençlik, orta yaşlılık ve yaşlılık, en genel tanımlanan zamanlardır. Bunlar içerisinde gençlik; yaşamın en kıymetli ve verimli çağıdır. Şahsiyet gelişiminin olgunlaştığı, benlik arayışlarının arttığı hayatın bu evresi; sadece bireyler için değil, milletlerin hayatında da çok önemlidir.¹

Bir toplumun geleceği, gençleridir. Gençliğini yitirmiş bir toplumun tarih sahnesinde kalabilmesi mümkün değildir. Gençlik dönemi; dine karşı ilginin arttığı o zamana kadar kabul edilmiş olan dini inançların; ilk defa eleştirel şekilde ele alındığı, hayata dair varoluşsal sorgulamanın en yoğunluklu yapıldığı bir dönemdir. Bu, bir yönüyle aslında fırsattır. Ancak genç ve yeniliğe açık zihinler doğru bilgi ile karşılaşmazlarsa bu imkân heba edilmiş olur.

Özellikle günümüzde modernizmin getirdiği yenilikler, kitle iletişim araçlarındaki artış ve teknolojik gelişmeler, gençler üzerinde son derece etkindir. Bu durum her türlü düşüncenin, bilginin ergenlere tesir etmesine neden olmaktadır. Gençlerin inanç dünyalarına yönelik farklı görüşlerin tesir etmesi de bu mecralar üzerinden olmaktadır. Bu nedenle ergenlerin bu dönemlerini olumlu geçirilebilmeleri için dini söylem ve davranışlar büyük önem arz etmektedir. Özellikle gençlere yönelik yapılacak olan yayıncılığın önemi de bu aşamalarda ortaya çıkmaktadır.

1 Mustafa Koç, "Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri". Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17/2 (2004):231-256232-233.

Gençliğin savrulmasına engel olan, onları sahih dini bilgiyle buluşturan bir din dilinin oluşturulması ve yayıncılık açısından bundan istifade edilmesi son derece önemlidir. Bu sadece Türkiye için değil, aynı zamanda İslam dünyasının geleceğine tesir edecek en önemli amildir.²

1. GENÇLERİN İNANÇ DÜNYASINA ETKİ EDEN AMİLLER

Yüce Allah (c.c.) ilk insan Hz. Âdem (a.s.)’den itibaren, tarih boyunca insanlığın doğru yolu bulması için peygamberler göndermiş ve neye, nasıl inanılması gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuştur.

Dünya ve ahirete dair her dönemde, insanlığa kılavuzluk eden rahmet elçilerinin mesajlarından uzaklaşan insanlara, yeri geldiğince peyderpey peygamberler gönderilmiştir. Gönderilen her elçi, önceki peygamberlerin inanç esaslarına dair mesajlarını hiç değiştirmeden aktarmıştır. Sosyal hayata ilişkin emir ve yasaklar ise, Allah’ın rahmetinin bir sonucu olarak zamanın ihtiyaçlarına göre değişebilmiştir.³

Şu var ki; tarihsel süreçte peygamberlerin her dönemde insanlara yaptığı uyarılara rağmen yanlış yol ve tutum benimseyenler hep var olmuştur.

Bu tür yanlış yol olarak bilinenler arasında, Ateizm ve Deizm başta olmak üzere; inanç ve din karşıtı akımlar insanoğlunun varoluşundan beri çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Ancak İslam dini; sahip olduğu özgün mekanizmalar, usuller ve imkânlar sayesinde her dönem kendi tazeliğini ve canlılığını muhafaza etmiş, zamanın ruhuna nüfuz etmiş, hayata dokunmuş bir din olduğu için⁴, tarih boyunca Müslüman toplumlar da ferdi ve marjinal boyutta inanç problemleri yaşansa da, geniş kapsamlı kitlesel bir sapma yaşanmamıştır.

Günümüzde her geçen gün gelişen teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının da etkisiyle her türlü bilgiye hızla erişimin kolaylaşması ve bilginin kontrolsüz biçimde yayılması, beraberinde olumsuz pek çok düşünce ve fikir akımının da serbestçe dolaşımına imkân vermektedir. Bu durum, inanç değerlerimiz başta olmak üzere; günlük hayatımızı birçok açıdan etkilemekte ve bizi inancımızdan, yaratılış gayemizden uzaklaştıran ve özümüze yabancılaştıran birtakım unsurlar, değerler dolayısı ile dünyamızı tahrip etmektedir.

Bu bağlamda, günümüzde özellikle gençlerimizin inanç dünyasını olumsuz anlamda etkileyen ve şekillendiren hususlara değinmeye çalışacağız.

3 İbrahim Özdemir, “Ahkâmın Değişmesi”ne Farklı Bir Yaklaşım”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 47 (2014):34-37.

1.1. İnanç Karşıtı Akımların Etkileri

Sadece günümüzde değil, geçmişte de değişik ad ve formatlarda “inanç karşıtı” akımlar olmuştur. Vahyin kuşatıcı ve evrensel açıklamaları çerçevesinde kendi dönemlerinde ortaya çıkan inkârcı akımları akide ve kelam âlimleri etkisiz bırakmakta zorlanmamışlardır.

Çağımızın insanı da, bugün Allah’ın varlığını inkar eden (ateizm), evrenin öncesiz ve sonrasız olduğunu iddia eden (materyalizm), evrenle tanrıyı aynı varlık şeklinde ifa eden (panteizm), Allah’ın evrenle hiçbir ilişkisinin bulunmadığını ileri süren (deizm), evrende meydana gelenlerin dış bir irade ve kudret ile irtibatı olmaksızın kendi kendine sebep-sonuç ilişkisi içinde cereyan ettiğini ileri süren (determinizm), Allah’ın dünya hayatına ve toplum yaşamına karıştığını reddeden (sekülerizm), yeryüzünde hayatın tesadüfen ve bilinçsiz bir tekâmül sonucu oluştuğunu iddia eden (darwinizm), insanın bilgi kaynaklarının akıl ve duyularla sınırlı olduğunu, onun metafizik alem ve Allah ile haberleşmesini sağlayan vahyi inkar eden (rasyonalizm-pozitivizm) gibi⁵ birçok fikrî, felsefî akımların muhatabı olmuştur ve olmaktadır. Bu muhataplık, kimi zaman vahiyle sağlıklı ve yeterli “teması” olmayan gençlerimizde olumsuz izler bırakmakta, inanç zayıflığına bazen de inançsızlığa kadar götürebilmektedir.

1.2. Yeni Dinî Akımların Etkileri

“Yeni dinî hareket” kavramı; çoğu 1950’lerden sonra ortaya çıkan, 1970’lerden itibaren de yaygın bir ilgi görmeye başlayan ve söylemlerinde coşkun bir dinî, ruhî ve felsefî yaşantı vadeden birbirinden farklı oluşumları ifade etmek için kullanılmaktadır.⁶

İkinci Dünya Savaşı’nın sona erişinden sonra, Batı dünyası sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda istikrar kazanmaya başladığında, yeni dinî hareketlerin hızla ortaya çıkışına tanıklık etti. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde 1970’lerden sonra Evanjelik hareketin siyasal alanda da söz sahibi olmaya başlamasıyla hız kazandı. 1980’lerden sonra geriye dönük değerlendirmeler, bu odaklanmanın ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koydu. Örneğin İngiltere’de 1945-1985 yılları arasında dört yüz yeni dinî grubun ortaya çıktığı tespit edildi. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise sadece 1987-1988 yıllarında dört yüz yeni grup kayıtlara geçti.⁷

5 İlyas Çelebi, “Kelam İlminin Yeniden İnşasında İlke ve İçerik Sorunları”, Kelamın İşlevselliği ve Günümüz Kelam Problemleri (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2000), 93.

6 Biçer, Ramazan, Küreselleşen Çağda İslam (İstanbul: Gelenek Yayınları, 2010), 243; M. Ali Kirman, “Batıda Ortaya Çıkan Yeni Dinî Hareketlerin Bazı Özellikleri ve Toplumsal Tabanları”, Dini Araştırmalar Dergisi 2/4 (Ankara, 1999) s. 223.

7 Talip Küçükcan, “Yeni Dinî Hareketler”, Din Sosyolojisi (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010), 195.

Batı'dan dünyaya yayılan yeni dinî hareketleri şu başlıklar altında da sınıflandırabiliriz:

- a. Hristiyanlığın yeni yorumuna dayanan hareketler (Tanrı'nın Çocukları, Yehova Şahitleri ve Mormonlar gibi).
- b. Uzakdoğu kökenli olup Batı'da yaygınlaşan hareketler (Zen Budizmi, Hare Krişna gibi).
- c. Kişisel gelişimci olup Hristiyanlığa veya diğer dinlere ilgisiz olan hareketler (Santoloji gibi).

Ancak bu ayırım da artık yetersiz kalmaktadır. Zira artık İslâm ülkeleri kökenli olup veya kişisel gelişimci olarak da nitelendirilmeyecek gruplar da ortaya çıkabilmektedir. Aikido Yeniden Dirilme Şehri, Meher Baba, İlahi Nur, çeşitli Sufî hareketleri, İslam Milleti bunlar arasında sayılabilir.⁸ Bu hareketlere farklı sosyal kategorilerden yani farklı cinsiyet, yaş, eğitim, meslek durumundan insanlar katılmakla birlikte; dikkat çeken esas nokta genç nüfusun daha fazla ilgi göstermesi, hareketlere katılım ve ayrılma noktasında bir devingenliğin görülmesidir.⁹

Özellikle belirli yaşlardaki gençler bu hareketlere ilgi duymakta olup, bu sebeple birçok ülkede “Gençlik Dinleri” olarak isimlendirilmişlerdir. Medyayı, sinemayı, sosyal medyayı çok etkin bir şekilde kullanan, Türkiye’de 1990’lardan sonra elli farklı filmle anlatılan¹⁰ yeni dinî hareketlerden, bizim gençlerimizin inanç dünyalarının etkilendiği söylenebilir.

1. 3. Dinin Temel Kaynaklarına Yönelik Farklı Yaklaşımların Etkileri

İnsanın inanmış olduğu dinin temel kaynaklarını anlama ve yorumlama içerisine girmesi doğaldır. Sosyolojik, kültürel ve tarihsel gerçeklikler sebebiyle her dönemde farklı yorumlamaların olduğu da bir gerçektir. Bugün de var olan farklı yaklaşımların bazılarını kısaca değinmek istiyoruz:

a) Dinî Metinler ve Kavramlara Yönelik Radikal Yorumlar

Günümüzde dini istismar eden terör örgütleri başta olmak üzere birçok grup, Kur'an'dan, Kur'an'ın ana temasına uygun olmayan birçok kendilerine göre Müslümanlık yorumu ortaya çıkarmaktadır. Bu gerçek, tarih boyunca da böyle olmuştur, zira İslam tarihi boyunca ortaya çıkan muhtelif inanç ekolleri, tasavvuf ve felsefe sistemleri temel ilkelerini Kur'an'dan aldıklarını hep iddia etmişler ve farklı düşüncelere

8 Küçükcan, “Yeni Dini Hareketler”, s. 195.

9 Ramazan Bıçer, “Heretik Bir New Age Tarikatı: Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı”, EKEV Akademi Dergisi 29 (Erzurum, 2006):28-29.

10 Muhammed Kızılgöçer, “Medya ve Yeni Dini hareketler”, İslam ve Medya, 2019 (<https://www.islamvemedya.com/medya-ve-yeni-dini-hareketler/703/>)

öncelik vermişlerdir.¹¹ Bunlar içerisinde günümüzde dini istismar eden ve şiddeti teşvik eden hareketler ön plana çıkmaktadır. Müslümanların genelinin dışında bir şekilde yorumlama biçimine sahip olan bu kesimler, ayetlerin yorumlarından hareketle Müslümanları, müşrik olarak nitelendirmekte ve onlara yönelik şiddetin Kur'an kaynaklı olduğunu ileri sürerek, şiddet uygulamaktadırlar.¹²

b) Hadislerden Bağımsız Olarak Dini Değerlendirme

İslâm medeniyet ve geleneğini inşa eden iki aslî unsur; Kur'an ve hadislerdir. Bu gerçeğe rağmen, son yüz elli yıllık süreçte hadisleri tamamen bir yana koymak suretiyle, 'İslâm medeniyet ve geleneğini yeniden inşa etme ve Kur'an'la yetinme' şeklinde bir yaklaşım, kendisine taraftar toplamaktadır. Bu düşüncüyü ortaya koyan insanların, "Çoğunluğu gerçek anlamda dinî tahsil almamış, yüzeysel okumalar yapmış ve Kur'an-hadis/sünnet ilişkisi, fıkıh, tefsir gibi alanlarda yeterli kıvama gelmemiş; velhasıl İslâmî ilimlerde uzmanlaşmamış insanlardır. Bu kişiler Hz. Peygamber'in günümüz Müslümanları için mutlaka bir şey ifade etmesi gerektiği gerçeğini -birikimlerinin yetersizliklerinden dolayı- göz önünde bulunduramamakta hatta anlayamamaktadırlar".¹³

c) Mevzu Hadis Problemi

Asr-ı saadetten bugüne, temel problemlerden bir tanesi de uydurulan hadislerdir. Peygamber Efendimiz'in uyarısına rağmen¹⁴ tarihsel süreçte bir gerileme olmamış ve günümüze kadar gelmiştir. Gerek yazılı eserlerde gerekse her türlü görsel ve sosyal medyada yaygın bir şekilde bunun örneklerine rastlanmaktadır.

d) Ekleme Bir Anlayışla Hareket Edenlerin Varlığı

İslam hukuku temel delillerinin kitap, sünnet, icma ve kıyas olmasına rağmen bu delillerin dışında rüyayı, keşifi, kerameti ve ilhamı da dinde hüküm koyma aracı olarak görmek ve bunlardan hareketle dinî hüküm ve değer ihdas etmek 'eklemeci din anlayışı' anlamına gelir. Çünkü rüya ve benzerinin dinde hüküm çıkarmada kesin bir bağlayıcılığı

11 Adnan Bülent Baloğlu, "İslam Mesajının Farklı Anlaşılması ve Yorumlanması", Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi 17 (İzmir, 2003):29.

12 Hüseyin İhtibar, Şiddet ve terör bağlamında atıf yapılan ayetler-ilk dönem tefsirlerinden günümüze yorum farkları, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 16-34.

13 Enbiya Yıldırım, "Kur'an'la Yetinme Söyleminin Çıkmazları", İlahiyat Akademi Dergisi, Gaziantep Üniversitesi 6-7-8 (2018):39.

14 Buhârî, "İlim", 38.

söz konusu değildir. Ancak bu düşünceyle hareket, İslam dünyasında fazlasıyla karşılaştığımız ve dindar olduğunu söyleyen kesimlerde de mevcut olan bir yaklaşımdır.¹⁵

Bu yaklaşımın en ciddi sorunu, söz konusu “eklemeci dini anlayış” düşüncesi içerisinde sahip oldukları değerlerin, dini bir kaynak ve bilgi edinme vasıtası olarak görülmesidir.

e) Mezhep Farklılıklarının Tekfir Hastalığına Dönüşebilmesi

Mezhepler, İslamiyet’in ikinci ve üçüncü yüzyılında ortaya çıkarak; mensuplarına alt kimlik kazandırmış, onların dinî ve sosyal hayatlarını disipline ederek farklı karakter, kültür ve anlayıştaki insanlara da farklı seçenekler sunarak dinî düşünce ve hayata canlılık ve zenginlik getirmişlerdir.

“İnsanları tek görüş ve tek tip bir davranışa mecbur etmek, tek kalıba sokmak fitraten mümkün ve gerçekçi olmadığı için, mezhepler mümin toplulukları bu yönüyle rahatlatmış olurlar. Onlara kendilerini geliştirecekleri maddi ve manevi alanlar açarlar. Böylelikle dinin yaşanmasında ve hayata geçirilmesinde kolaylaştırıcı bir iş icra ederler. Bu özelliğiyle mezhepler, İslamiyet’in çok farklı kesimlere taşınarak kitleselleşmesini sağlamışlardır. Örgütlenip kurumsallaşmalarıyla birlikte tabii olarak içinde yaşadıkları topluma eğitim, yardımlaşma, dayanışma, iç kontrol gibi medeni değerleri kazandırmışlardır.”¹⁶

Ancak, siyasal otoritelerini tahkim etmek isteyen veya yayılmacı bir siyaset güden bazı yönetimler, rakiplerine karşı mezhepsel fanatizmi bir silah olarak kullanmaktan çekinmemişlerdir.¹⁷

Bugün de İslam coğrafyasında dökülen kanların, yapılan çatışmaların sebebi mezhep farklılıkları olarak sunulmakta, insanlar mezhep farklılıklarından dolayı birbirlerini rahatça tekfir edebilmekte ve bu doğrultuda da şiddet kullanabilmektedir.¹⁸ Bu ve buna benzer hususlar gençlerin din ve inanca dair sorgulamalarını artırmakta ve zamanla inanç problemlerine dönüşmektedir.

15 Mehmet Evkuran, “Eş’arî Kelam Sisteminin Teolojik Temelleri Üzerine -Deizm Bağlamında Bir Tartışma”, Uluslararası İmam Eş’arî ve Eş’arîlik Sempozyumu Bildirileri (İstanbul: Beyan Yayınları, 2014, 2:35.

16 Mehmet Ali Büyükkara, “Mezhep ve Mezhepçilik”, İlahiyat Akademi Dergisi 4/5 (2017):1.

17 Fatih Kurt, “Dini İstismar Eden Örgütlerin Şiddet ve Terör Konusundaki Teolojik Gerekçeleri” Usûl İslam Araştırmaları, 31 (2019), s. 9-14; Büyükkara, “Mezhep ve Mezhepçilik”, s. 1.

18 Selim Özarslan, “Günümüzde İtikadi Sorunlar”, Günümüz İnanç Problemleri İlahiyat Fakülte-leri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2001), 124.

1.4. Yerel Dinî Oluşumlar ve Dini İstismar Eden Örgütlerin Etkileri

Yasal durumları zaman zaman tartışılrsa da, geçmişten günümüze ülkemizde dinî oluşumlar toplumun dinî ve sosyal yaşantısının önemli bir parçası olmuştur.

Osmanlı Dönemi'nde tekke ve tarikatlardan oluşan dinî gruplar, toplumsal yapıda farklı görevler icra etmiştir. Bu gruplar, kimi zaman iyi organize olmuş sağlıklı bir din anlayışı ve kültürel gelişmişlikle toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmuş; kimi zaman ise bozulan grup yapılarıyla sosyal ve dinî gelişimi duraklatan hatta engel olan, siyasi erk ile güç kavgasına giren bir yapıya dönüşmüştür. Bu çerçevede tarihsel süreçte pek çok islahata muhatap olmuştur.

Kuruluşları Hicri 6. asra dayanan tarikatlar; İslam'ın Anadolu toprakları ve tüm dünyaya yayılmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925 yılında çıkarılan bir kanunla tarikatların işlevini yapan tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Bugünkü bilinen hâliyle dinî oluşumlar ortaya çıkmış ve kırsalda yayılmaya başlamıştır. Geleneksel tarikat yapısından farklı olan bu oluşumlar, 1950'lerden sonra oluşan görece liberal ortamlarda daha hızlı gelişim göstermiştir. Din eğitimi, dinin yaşanması ve kamusal alandaki görünümüyle ilgili yapılan baskılar, bazı dönemlerde bu yapıların gizlilik esasını benimsemelerine yol açmıştır.

Şehirleşmeyle birlikte kentlerin getirdiği modern hayat, yalnızlık, yabancılaşıma, anlam sorunu, gurbet özlemi, birincil ilişkileri arzulama, korunup kollanma hissi, eğitim, aidiyet vb. ihtiyacını giderme, belli makam ve mevkilere ulaşma gibi farklı psiko-sosyal sebeplerle pek çok kişi farklı dinî oluşumlara yönelmiştir. Çoğunlukla eğitim ve kültür alanında varlığını gösteren dinî oluşumlar; ticaret, medya alanlarında da faaliyetler yürütmüşlerdir.

İnsanımızın temiz duygularını istismar eden bu tarzda bir yapıların zamanla terörize olması ve hain bir darbe girişimine kalkışması, birçok kavramı istismar etmesi; gençlerimizin din, dindar, inanç ve benzeri birçok konuda güven kaygısı içerisine düşerek ciddi problemler yaşamasına neden olmuştur.

1.5. Kötülük ve Teodisi Meselesinin Etkileri

Kötülük problemi insanlık tarihi boyunca tartışılmış en temel meselelerden olmuştur. Tanrı'nın varlığı ve mükemmelliği ile aynı zamanda kötülüğün varlığının bir arada olma hali, her zaman izahı ihtiyaç duyulan konulardan olmuştur. Bu nedenle bu konular hem felsefenin hem de kelim ilminin geleneksel konularından olmuştur. Burada önemli olan husus, ortaya çıkan yaklaşımların Tanrı tasavvuruna olan etkisidir.¹⁹

19 H. Ömer Özden, "İbn Sina ve Leibniz'de Kötülük Problemi", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13 (2010):269-270. 269-286.

“Kötülük” teriminin hangi anlamlarda kullanıldığına kısaca işaret etmek, yerinde olacaktır. Genellikle kötülük derken şu dört husus kastedilmektedir:

a. Ahlâkî Kötülük (Moral Evils): Günah gibi çoğunlukla nedeni insan olan kötülükler.

b. Fiziksel acılar ve günah ya da başka bir nedenle duyulan keder yani ızdırıp ve üzüntü.

c. Fizikî Kötülük: Hastalık, kasırğa, deprem vs.

d. Metafiziksel Kötülükler: Sonluluk, varlığının kendi elinde olmaması yani mümkün bir varlık (contingent) olmak ve âlemde görülen mükemmelsizlik.

Kısacası bu dört maddede belirtilen hususlar, insan tarafından kötülük olarak algılanmakta ve Tanrı’nın yetkin sıfatlarıyla O’nun eseri olan bu âlemdeki kötülük olarak düşünülenleri değerlendirmeye almak, çözümlenmesi gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.²⁰

Kötülük problemi, Epiküros (ö. M.Ö 270)’tan beri tartışılan bir konu olmakla beraber kelim, felsefe ve ahlak gibi her düşünce biçimi kendi baktığı zaviyeden yaklaşımlar geliştirmiştir. Genellikle bu yaklaşımların Tanrı’nın varlığı üzerinde yoğunlaştığını görüyoruz.

Tanrı tasavvuru, dini benimseyen veya benimsemeyen tüm fikrî akımların konuyu değerlendirmedeki en temel esaslarıdır. Bilhassa kötülük problemi on sekizinci yüzyılda yaşamış olan David Hume ile (ö. 1711-1776) birlikte “Tanrı’nın yokluğunu” ortaya koyan ateizmin bir delili haline dönüştürülmüştür.²¹

Kötülüğün, varlığı güçlü ve mükemmel olan Tanrı ile bağdaşmayacağını söyleyen Hume, tüm tartışmaların ortak noktasını da ortaya koymuş olur.²² Böylelikle kötülüklerle dolu olan kâinatın, salt iyinin kaynağı olan Tanrı’nın bir eseri olamayacağı fikrinden hareketle Teizmin temel Tanrı tasavvuru ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Kötülük problemini çözmek için ortaya çıkan tartışmaların özellikle iki temel yaklaşımı, Tanrı karşıtı akımları da beraberinde getirmiştir. Bunlar:

- Tanrı ile varlık arasındaki bağlantıyı kesmek.
- Kötülüğün varlığını, Tanrı’nın yokluğuna ispat etmek.²³

Bu yaklaşımlar en temelde Tanrı’nın yokluğuna -şayet var olarak kabul edilse de- varlıkla olan münasebetine odaklanmışlardır.

20 Şaban Haklı, “Kötülük Problemi, Yaklaşımlar ve Eleştiriler”, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi ½ (2002):195.

21 Haklı, “Kötülük Problemi, Yaklaşımlar ve Eleştiriler”, s. 195.

22 David Hume, Dinin Doğal Tarihi, trc. Mete Tuncay (Ankara İmge Yayınevi, 1995), 62.

23 Haklı, “Kötülük Problemi, Yaklaşımlar ve Eleştiriler”, s. 195.

Günümüzde de yaşanan çocuk cinayetleri, tecavüzler, savaşlar, çocuk iken ölenler vb. konulardan hareketle gençlerimiz, sorunlar üzerinde etkili bir tartışma yürütmekte ve nihayet sorunu bir inanç problemi haline getirmektedirler.

1.6. Sekülerizmin Etkisi

Sekülerizm, Batı tarafından ortaya konulmuş, modernitenin en çok itiraz alan konusudur. Temel ideolojisi, insanı dinî ve metafizik değerlerden özgür kılmak ve dini insanın günlük hayatından çıkarmaktır.²⁴

Sekülerizm, yaratıcı, aşkın ve üstün doğa ilkeleri ile olandan bağlantıyı kesip materyalistik bir bakış açısı ortaya koymaktadır; dinî olanla herhangi bir ilginin kalmasını değil, tam soyutlanmayı ister. İnsan zihni üzerinde büyük ölçüde etkide bulunan sekülerizmin yayılması sağlanmış ve evrensel hale getirilmiştir. Hayatın her alanında büyük etkisi vardır. Eğitimi, siyaseti, ekonomiyi ve sosyo-kültürel yaşamı, en önemlisi de eskiden beri insanların sahip olduğu dinî inançlarını ve hayatlarını etkilemiştir.

Sekülerizm, dinin sosyal yapıdaki otorite ve geçerliliğini yitirmesi, doğaüstü olayların tabii ve dünyevi olaylarmış gibi algılanması, insan aklının dinî ve metafizik bağlardan kurtarılması, dinin bir vicdan meselesi haline getirilmesidir.²⁵

Başlangıçta Hristiyan merkezli olan sekülerizmin, İslam toplumlarını etkileyemeyeceği söylenmekle birlikte; globalleşme ile bütün Dünya'yı etki alanına katmak isteyen modern proje, seküler bir temel üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla insanın gözünü ilahi olandan beşeri olana çevirmiştir. Modern dalga, bütün alanları yumuşatmış, en muhafazakâr ailelerde bile eğlence ve tüketim alışkanlıkları kazandırmıştır.²⁶

Sekülerizm, İslam toplumlarında bireyselliğin yaygınlaşmasına, dini haramlar gibi bazı hassasiyet noktalarında buharlaşmaya ve kimi pratiklerinde de gevşemeye neden olmuştur. Kent ve küreselleşme Müslüman kimliklikleri derinden etkilemiş²⁷ ve din anlayışlarını sorgulayan gençlerin sayısını artırmıştır.

24 Bünayamin Bezci, "Sekülerizm ve Laikliği Demokrasi Bağlamında Tartışmak", Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi 1/2 (2015):2-3.

25 Ramazan Altıntaş, Din ve Sekülerleşme (İstanbul: Pınar Yayınları, 2005), s. 45.

26 Ramazan Altıntaş, "Teknolojik Sekülerleşmenin Neden Olduğu Kriz: İnanç Problemleri", Günümüz İnanç Problemleri İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2001), 251.

27 Altıntaş, "Teknolojik Sekülerleşmenin Neden Olduğu Kriz: İnanç Problemleri", s. 252.

2. GENÇLİĞİN İNANÇ PROBLEMLERİ BAĞLAMINDA DİNİ YAYINCILIĞA YÖNELİK ÖNERİLER

Yukarıda kaydedilen veriler doğrultusunda gençliğimizin milli ve manevi, dini ve itikadi zararlı akım ve oluşumlara karşı korunması, sorumlu kişiler açısından başat bir görevdir. Bu alan da, Kelam ilmiyle iştigal eden kimselerin büyük bir yükümlülüğüdür. Zira kelam ilminin iki ana görevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, dini ve itikadi ilkelere yönelik saldırı ve suçlamalara karşı durmak ve mü'minlerin inancını korumaktır.

Kelam ilminin temel görevlerinden ikincisi ise, mü'mini aydınlatmaktır. Bu aydınlatma, öncelikle İslami inanç ilkelerini sunmak ve aktarmak, diğeri ise, bu ilkelerin yanlış anlama ve uygulamaları hususunda, yapıcı ve düzeltici bir görev yüklenmektir.

Bu ise hem İslam dinini benimseyen kimselere, vaaz, nasihat veya tebliğde bulunmak hem de yazılı ve sözlü medya başta olmak üzere-sosyal medya da dâhil olmak üzere-itikadi konuları her platformda naslara uygun bir şekilde ve İslam'ın özünü kavratıcı bir surette sunmaktır.

Bu doğrultuda gençlerimizin inanç dünyalarına etki eden hususlardan zarar görmemeleri için yapılacak yayıncılıkta dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

a. İslam dininin temel inanç esaslarının, Kur'an ve mütevatir sünnete dayanarak anlatıldığı eserler öncelikle hazırlanmalıdır. Gençlerimizi inanç karşıtı akımlardan, yeni dinî hareketlerin olumsuz etkilerinden kurtarabilmek için onların Tevhid inancı tahkim edilmeli, tahkiki iman boyutuna gelmesine yardımcı olunmalıdır. Zira inanç problemlerinin birçoğu gençlerimizin kendi inanç esaslarıyla, Kur'an'ı yeterince bilmemeleri ve öğrenmemelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, şu bir gerçektir ki, inanç karşıtı akımların tesirleri ancak inanç esaslarımızın en doğru anlatımı yoluyla etkisiz hale getirilebilecektir.

b. Gençlere yönelik hazırlanacak eserlerde, özellikle iman- amel ve iman- ahlak ilişkisine vurgu yapılmalıdır. Hayattan ilişkisi kesilmiş bir din değil, yaşamın içerisinde insanın kişiliğinde kendisini gösteren bir inanç oluşturulmalıdır.

c. Gençlerin gündeminde yer alan, ilgilerini çeken ruh, cin, sihir, şefaat, keramet vb. konuların yer aldığı eserlerle, gençlerin bu konularda doğru bilgilenmesi sağlanmalıdır.

d. Batıl inanç ve hurafelerden gençleri koruyan, bununla birlikte İslam Dini'nin dünya görüşünü, hak ve özgürlükler, barış, demokrasi, kul hakkı, ceza, miras, üretim, yönetim şekilleri, çevre ahlakı gibi gençlerin ilgi duyduğu konularda İslam ile evrensel değerler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan eserler hazırlanmalıdır.

e. İlmihal kitaplarının ilk konularını inanç meseleleri oluşturmaktadır.²⁸ Bu doğrultuda gençlerin ilgisini çekecek, güncel konulara değinecek ve sorulara yanıt verecek gençlere yönelik ilmi haller hazırlanmalıdır.

f. Gençlerin aklına hitap eden eserlerle birlikte, kalplerinin de bulunduğu unutulmayarak, gönle hitap eden eserlerin hazırlanılması da ihmal edilmemelidir.

g. Gençler yaratılış gayesi, imtihan, mebd-e mead (başlangıç-sonuç) gibi konuları merak etmektedir. Gençlerin bu ilgilerinden hareketle, onları bu alanlarda bilgilendirerek, varlığının anlamını hissettirecek eserler hazırlanmalıdır.

h. İnanç karşıtı akımların yanlışlarından hareketle reddiyeler yayınlanmalı, bu akımların sadece ortaya çıkışı, gelişimi, tesiri gibi alanlarda bilgi vermekten ziyade; İslam inanç sisteminin bunlara verdiği cevaplar kapsamlı olarak bu eserlerde yer almalıdır.

ı. İslamofobi'nin etkileri gençlerimizin bir kısmının zihin dünyasında yer tutabilmektedir. Bu sebeple onları bu durumdan kurtaracak eserler hazırlanmalıdır. İslam dininin terörle ilişkisinin olmayacağı hususu çok net olarak vurgulanmalıdır.

j. Dini istismar eden örgütlerin bağlamından kopardığı ve istismar ettiği kavramlar hakkında doğru bilgilendirme yapmak üzere eserler hazırlanmalıdır.

k. Yukarıda ifade edilen alanlarda hazırlanacak bütün eserlerde, gençlerin dili yakalanmalı, kavrayışlarına uygun seviyede, konular mümkün olabildiği kadar soyuttan somuta dönüştürülerek anlatılmalıdır.

l. Yazılı, işitsel, görsel ve sosyal bütün medya vasıtalarında yukarıda belirtilen çerçevede yayınlar artırılmalı özellikle sosyal medya sahih dini bilginin aktarımı ve iletiminde etkin bir şekilde kullanılmalıdır.

SONUÇ

İnançlar, insanın kendisi ile yaratıcısı ve yaşadığı evren arasında iletişimi sağlayan temel ilkeleri oluşturur. İnançlarımız, yaşama anlam katan, yön veren temel prensipler içerir. İnançlarımız, hayatı anlamamızda ve anlamlandırmamızda en önemli unsurlardır. Yol gösterici bir niteliğe sahip olan dini inançlar, bireyin ve toplumların tüm yaşamlarında etkin bir faktördür. Bu nedenle, bugünümüz ve yarınlarımız için en önemli değerimiz olan gençlerimizin, hayatlarını şekillendiren inançlarının gelişip, karar bulmaya başladığı dönemlerinde onlara, doğru rehberlik yaparak gelecek yaşamlarında onlar için gerekli olacak bilgileri sunmak, yanlışları öğretilerek kötülüklerden uzaklaşmalarında yardımcı olmak başta aileler olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara düşen önemli bir görevdir.

28 Ramazan, Biçer, "İtikadi Konular Halka Nasıl Sunulmalı?", Kelam Araştırmaları Dergisi 9/2 (2011):6-7.

İletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla iyi ve kötüyü birbirinden ayırmak isteyen gençler, her türlü bilgiye kolaylıkla ulaşabilirken, hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğu konusunda aydınlatılmaya ihtiyaç hissetmektedirler. Ancak günümüzde internet ve özellikle sosyal medya kanalıyla birçok yanlış bilgi, iyi ve doğru bilgi olarak sunulabilmektedir. Özellikle dini alandaki bilgi kirliliği ileri boyuttur. Bu alanda dini eğitim ve öğretimin bir parçası olan kitap, makale, film, belgesel ve hatta çizgi filmle-re ihtiyaç olduğu karşı konulamaz bir realitedir. Bu açıdan doğruyu öğretmek adına çalışmaların vakit kaybedilmeden yapılması zorunluluk arz etmektedir. Bu anlamda ülkemizde başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere dini ve ahlaki ilkeleri önceleyen STK'ların, üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeleri önem arz etmektedir. Yapılacak çalışmalarda, gençlerin duygu ve beklentilerine yanıt verecek, sorunlarına ötelemeden çözüm getirecek, empati yaparak onları anlayabilecek ve yaptıkları veya yapacakları hata ve yanlışlarının tedavisine yönelik bir yaklaşım geliştirecek, kapsamlı, kuşatıcı ve kalıcı çalışmalara acilen ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Ramazan. “Teknolojik Sekülerleşmenin Neden Olduğu Kriz: İnanç Problemleri”. Günümüz İnanç Problemleri İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2001.
- Altıntaş, Ramazan. *Din ve Sekülerleşme*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2005.
- Baloğlu, Adnan Bülent. “İslam Mesajının Farklı Anlaşılması ve Yorumlanması”, Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi 17 (2003):29-46.
- Bezci, Bünyamin. “Sekülizm ve Laikliği Demokrasi Bağlamında Tartışmak”, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi 1/2 (2015): 1-11.
- Biçer, Ramazan. “Heretik Bir New Age Tarikatı: Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı”. EKEV Akademi Dergisi 29 (2006):27-50.
- Biçer, Ramazan. “İtikadi Konular Halka Nasıl Sunulmalı?”. Kelam Araştırmaları Dergisi 9/2 (2011) 1-19.
- Biçer, Ramazan. *Küreselleşen Çağda İslam*. İstanbul: Gelenek Yayınları, 2010.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihü'l- Buhârî: el-Câmiu'l-müsnedü's-sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Büyükkara, Mehmet Ali. “Mezhep ve Mezhepçilik”, İlahiyat Akademi Dergisi 4/5 (2017):1-10.
- Çelebi, İlyas. “Kelam İlminin Yeniden İnşasında İlke ve İçerik Sorunları”, Kelamın İşlevselliği ve Günümüz Kelam Problemleri, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2000.
- Erkan, Erol, “Hakikati İnşa Aracı Olarak Din Dili”, The Journal of Academic Social Science Studies 26/2 (2014): 167-179.

- Evkuran, Mehmet. “Eş’arî Kelam Sisteminin Teolojik Temelleri Üzerine –Deizm Bağlamında Bir Tartışma”, Uluslararası İmam Eş’arî ve Eş’arîlik Sempozyumu Bildirileri, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Haklı, Şaban. “Kötülük Problemi, Yaklaşımlar ve Eleştiriler”, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1/2 (2002): 195–211.
- Hume, David. Dinin Doğal Tarihi, trc. Mete Tuncay, Ankara: İmge Yayınevi, 1995.
- Kızılgeçit, Muhammed. Medya ve Yeni Dini hareketler”, İslam ve Medya, 2019 (<https://www.islamvemedya.com/medya-ve-yeni-dini-hareketler/703/>) Erişim: 12/03/2019.
- Kirman, M. Ali. “Batıda Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketlerin Bazı Özellikleri ve Toplumsal Tabanları”, Dini Araştırmalar Dergisi 2/4 (1999):223–233.
- Koç, Mustafa. “Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri”. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17/2 (2004):231–256.
- Kurt, Fatih. “Dini İstismar Eden Örgütlerin Şiddet ve Terör Konusundaki Teolojik Gerekçeleri”, Usûl İslam Araştırmaları, 31(2019):5–24.
- Küçükcan, Talip. “Yeni Dini Hareketler”, Din Sosyolojisi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010.
- Özarslan, Selim. “Günümüzde İtikadi Sorunlar”, Günümüz İnanç Problemleri İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2001.
- Özdemir, İbrahim. “Ahkâmın Değişmesi”ne Farklı Bir Yaklaşım”, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 47 (2014):19–42.
- Özden, H. Ömer. “İbn Sina ve Leibniz’de Kötülük Problemi”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13 (2010): 269–286.
- Yapıcı, Asım. “Modernleşme–Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri (Çukurova Üniversitesi Örneği)”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/2 (2009): 1–37.
- Yıldırım, Enbiya. “Kur’ân’la Yetinme Söyleminin Çıkmazları”, İlahiyat Akademi Dergisi 6/7–8 (2018):39–54.

OTURUM BAŞKANI – Dr. Fatih KURT Hocamıza teşekkür ediyoruz bu kapsamlı tebliği için.

Dr. Emine Elif ÇAKMAK İGALCI Hocamıza “Millî Şuur ve Manevi Değerlerin Özgün Dinî Eserlerle Gençliğe Kazandırılması” başlıklı tebliğini sunmak üzere söz veriyorum. Buyurun Hocam.